

„Az oktatás a leghatékonyabb eszköz, amivel meg tudod változtatni a világot”

Beszámoló

„*A nemzetiségi felsőoktatás és kutatás helyzete határokon innen és túl*” című,
2011. november 16-17-én Egerben, az Eszterházy Károly Főiskolán
tartott nemzetközi konferenciáról

A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának, az egri Eszterházy Károly Főiskola Tanárképzési és Tudástechnológiai Karának, valamint az MTA MAB Neveléstudományi Szakbizottsága Kisebbségtudományi Munkabizottságának közös szervezésében 2011. november 16–17-én nagyszabású konferenciára került sor a magyarországi nemzetiségi közoktatás és felsőfokú oktatás, valamint a határon túli magyar nemzetiségi felsőoktatás helyzetéről. A konferencia a Magyar Tudomány Ünnepeinek égisze alatt került megrendezésre Egerben, az Eszterházy Károly Főiskolán. A konferencia fővédnökei Sólyom László volt köztársasági elnök és Pálinkás József, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke voltak.

Nagy érdeklődés mellett került sor a nemzetközi konferencia **nyitó plenáris ülésére** november 16-án, szerdán délelőtt. A résztvevőket először házigazdaként **Hauser Zoltán**, az Eszterházy Károly Főiskola rektora köszöntötte, majd **Estefánné Varga Magdolnának**, az Eszterházy Károly Főiskola Tanárképzési és Tudástechnológiai Kara dékánjának és **Katona Györgynek**, a Nyugat-magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kara dékánjának üdvözlő szavai következtek. Ezt követően a konferencia egyik fővédnöke, **Sólyom László** volt köztársasági elnök mondott rövid beszédet, majd a szintén fővédnöki tisztet betöltő Pálinkás József elnök nevében **Maróth Miklós**, a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke szólt az egybegyűltekhöz. A plenáris ülés második részében neves társadalomkutatók előadásai hangzottak el. **Romsics Ignác**, az Eszterházy Károly Főiskola professzora „Kisebbségek a 20. századi Magyarországon” c. előadásában a Magyarországon élő kisebbségek számának és összetételének alakulásáról beszélt, s az általa ismertetett demográfiai folyamatok legfontosabb társadalmi és politikai aspektusait elemezte. **Szarka László**, a komáromi Selye János Egyetem Tanárképző Karának docense a 20. századi kisebbségi közösségépítésnek azokat a főbb sajátosságait vizsgálta, amelyek a két világháború

között, a kommunista korszakban és a rendszerváltást követő két évtizedben meghatározták a kisebbségi magyar közösségeknek a trianoni országon belüli magyarsághoz, illetve a szomszéd országok tituláris nemzeteihez való viszonyát. A délelőtti plenáris ülést **Kállai Ernő** az Eszterházy Károly Főiskola Tanárképzési és Tudástechnológiai Kar Kisebbségtudományi Tanszéke vezetőjének előadása zárta. Kállai Ernő előadásában rövid áttekintést adott a nemzetiségi oktatásnak az elmúlt évszázad során bekövetkezett változásairól, és bemutatta a kisebbségkutatás önálló diszciplínává fejlődésének állomásait.

A délután folyamán a konferencia résztvevői négy párhuzamos szekcióban ülészttek, s a szekciókban való munka a második nap délelőttjén tovább folytatódott. „**A nemzetiségi képzés a magyarországi felsőoktatásban**” címet viselő, I. szekció üléseit **Varga László** dékánhelyettes, a Nyugat-magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar Szociális- és Neveléstudományi Intézetének docense vezette. A szekció délutáni ülésén **Gyivicsán Anna**, a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézetének címzetes tudományos főtanácsadója és az ELTE BTK professzora a bolognai rendszernek a magyarországi szlovák felsőoktatásra gyakorolt ambivalens hatásairól beszélt. Előadásának első felében bemutatta az általános felsőoktatási képzés keretein belül kialakult szlovák nemzetiségi képzés történeti hátterét, speciális jellegét, sajátos problémáit. A nemzetiségi képzés egyik legkritikusabb tényezője a szlovák nemzetiségi képzésben részt vevő hallgatók létszámának folyamatos csökkenése. A bolognai rendszer drasztikusan felerősítette a kedvezőtlen tendenciákat, annak bevezetése során ugyanis nem vették figyelembe a nemzetiségi pedagógus/értelmiségi képzés speciális igényeit. A következő előadó, **Bucin Mihaela** a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Román Nyelv és Irodalom Tanszék vezetőjeként a Szegedi Tudományegyetem román nemzetiségi tanárképzésének helyzetéről beszélt. Ismertette a tanszék történetét és a helyi román közösségben betöltött szerepét. Elmondta: a magyarországi román nyelvű felsőoktatás kizárólag pedagógusképző jellegű. Sajátos problémaként említette, hogy a képzésre való felvétel román nyelvi érettségéhez kötött. Az előadást követően érdekes vita alakult ki arról, hogy a nemzetiségi képzésre általánosságban jellemző létszámhiányt lehet-e kompenzálni az adott nyelvet jól beszélő, a nemzetiség anyaországából érkező, magyar nemzetiségű hallgatókkal. **Müller Márta** adjunktus az ELTE Germanisztikai Intézetében folyó német nemzetiségi képzés tapasztalatairól beszélt. Ismertette az Intézetben folyó nemzetiségi német képzések, továbbképzések szerkezetét, működését, és kitért az ELTE Germanisztikai Intézetében végzett nemzetiségi kutatásokra is. **Manz Adelheid**, az Eötvös József Főiskola Neveléstudományi Kar Nemzetiségi és Idegen Nyelvi Intézetének vezetője hozzászólásában kifejtette, hogy a bolognai rendszer bevezetése hátrányosan érintette a német nemzetiségi képzést is, egyrészt csökkenteni kellett az óraszámot, pedig az anyanyelvű közoktatás kizárólagosan nagy felkészültségű nemzetiségi pedagógusokkal képzelhető el eredményesen. **Horváthné Farkas Éva** hozzászólásában ismertette az esztergomi Pázmány Péter Katolikus Egyetem Vitéz János Kar Idegen Nyelvi és Nemzetiségi Tanszék vezetőjeként szerzett tapasztalatait a nemzetiségi pedagógusképzés helyzetéről. A következő problémákat vázolta: hátrányosan érinti a képzést a bolognai folyamat révén lecsökkent óraszám, valamint az is, hogy egyre kevesebb hallgató választja a nemzetiségi képzést.

A szekció másnapi ülésén **Kacziba Ágnes**, az SZTE BTK Szláv Intézetének docense a Szegedi Tudományegyetemen 1993 óta folyó szerb szakos bölcsész- és tanárképzésről szólva elmondta, hogy a hallgatók elhelyezkedési esélyei a bolognai rendszer bevezetését megelőzően sokkal jobbak voltak, mint a jelenlegi, egyszakos bölcsészképzésben, illetve a jelentősen csökkentett kreditszámú kétszakos tanárképzésben. A bolognai rendszer bevezetése a kis szakokat, így a nemzetiségi szakokat – és különösen is a tanárképzést – minden

szempontból hátrányosan érintette. **Katona György**, a NYME Benedek Elek Pedagógiai Karának dékánja a Nyugat-magyarországi Egyetem nemzetiségi óvodapedagógus képzését ismertette. Előadásában kiemelte, hogy a Magyarországon (Sopronban) 1959-ben megindított német nemzetiségi óvodapedagógus-képzésnek mára a fellegvárává vált a Nyugat-magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kara. Az előadás áttekintette a képzés rövid történetét, felvázolta az évtizedek alatt végbement oktatási, szervezeti és tartalmi változásokat. Katona György előadásában kitért az intézmény kedvező földrajzi adottságainak köszönhető képzési lehetőségekre, és ismertette a Kar külföldi kapcsolatrendszerét is. **Doncsecz Ibolya**, a NYME BTK Szláv Filológiai Intézet [Szlovén Nyelv és Irodalom Intézeti Tanszék](#)ének adjunktusa Embersics Erzsébettel közösen jegyzett előadásában a szombathelyi Savaria Egyetemi Központban folyó szlovén nemzetiségi képzésről beszélt. Röviden szólt a Rába vidéki szlovén nyelv helyzetéről és a szlovén nyelv oktatásáról a Rába-vidéken, majd beszámolt a nemzetiségi pedagógusképzés helyzetéről Szombathelyen és összefoglalta a nemzetiségi pedagógusképzés történetét a megalakulástól kezdve napjainkig. Doncsecz Ibolya előadásában ismertette a jelenleg folyó képzéseket, és elemezte a hallgatói létszám csökkenésének, illetve ingadozásának okait, valamint bemutatta a Szláv Filológiai Intézet Szlavisztikai Műhelyében folyó, országosan és nemzetközileg is elismert tudományos kutatómunkát is. **Barics Ernő**, a PTE BTK Kroatisztikai-Szlavisztikai Tanszékének docense előadásában áttekintette a horvát nemzetiségi szakemberképzés alakulását 1945-től napjainkig, elemezte a magyar felsőoktatási struktúra nyújtotta lehetőségeket a horvát kisebbségi óvó-, tanító és tanárképzés igényeinek tükrében, és kitért az integrált horvát kisebbségi pedagógusképzés kilátásaira a felsőoktatási reform bevezetése kapcsán. **Patyi Gábor**, a NYME Benedek Elek Pedagógiai Karának dékánhelyettese felkért hozzászólóként azt a kutatását mutatta be, amely a Nemzetiségi és Idegen Nyelvi Tanszék hallgatóinak sorában található nemzetiségi származású hallgatók számára irányult. A kutatás eredménye szerint a hallgatók mintegy 33 %-a nemzetiségi származású. A fennmaradó mintegy 67 % körében a szakirány a német nyelv magas szintű oktatása miatt ilyen népszerű. **Babai Zsófia**, a NYME Benedek Elek Pedagógiai Kar Nemzetiségi és Idegen Nyelvi Tanszékének adjunktusa hozzászólásában a nemzetiségi pedagógusképzésnek a nemzetiségi öntudat megőrzésében és erősítésében betöltött szerepét hangsúlyozta. Elmondta, hogy a bolognai rendszer bevezetésével sajnálatos módon csökkentek a képzésben azok a tartalmak, amelyek a képzés nemzetiségi jellegét erősítették volna, és ezek visszahozása, az eredeti óraszámok helyreállítása feltétlenül szükséges lenne. Öröndetes módon a szakirányt most is sokan választják, ennek egyik fő oka a Kar kedvező földrajzi elhelyezkedése. Ausztriához való közelségük miatt sok lehetőség kínálkozik a nyelvterületen való gyakorlatok végzésére, sőt, arra is van lehetőség, hogy a soproni karon végzett hallgatók Ausztriában helyezkedjenek el óvónóként.

Az I. szekció résztvevői közös munkájuk eredményeképpen ajánlásokat is megfogalmaztak: úgy látják, hogy a kisebbségi oktatásnak a nyelv- és kultúraápolás mellett fő célja a nemzeti identitás erősítése. A nemzetiségi pedagógus-ellátás biztosítása állami feladat. Fontos cél, hogy a nemzeti, etnikai kisebbségi oktatás jogi és pénzügyi feltételrendszerének összehangolásával biztosítsák az anyanyelvi oktatás minőségének további javulását. A támogatások differenciálásával előnyben kell részesíteni a kétnyelvű és a teljes anyanyelvű oktatást. A szakemberhiány rendkívül komoly gond sok területen. Gondoskodni kell az anyanyelvi pedagógus-ellátásról, különös tekintettel a közismereti tárgyak anyanyelven való oktatásának személyi feltételeiről. A képzési programokra biztosítani kell az anyanyelvi országokból érkező tanárok közreműködését. A résztvevők egybehangzó véleménye szerint a Bologna-rendszer „kettétörte” a nemzetiségi tanárképzést.

„Magyar nyelvű felsőoktatás a határon túl” címmel zajlottak a II. szekció ülései, amelyeket **Kántor Zoltán**, a Magyar Külügyi Intézet tudományos főmunkatársa vezetett. Elsőként **Gyurgyík László**, a komáromi Selye János Egyetem Tanárképző Kara Szociológia Tanszékének adjunktusa „A szlovákiai magyar lakosság demográfiai változásairól a 90-es évektől napjainkig” címmel tartott előadásában a magyar iskolába járó tanulók számának alakulásáról, az elmúlt évtized demográfiai eseményeiről, valamint a 2011. évi szlovákiai népszámlálás várható eredményeiről szólt. A magyar lakosság 1991 és 2011 közötti, 47 000 fős népességfogyásának legfőbb okaiként a nemzetiségváltást, az intenzív asszimilációt, valamint a természetes népességfogyást jelölte meg. A 2011. évi szlovák népszámlálás várható adataival kapcsolatban az előadó elmondta, hogy a regisztrált és a tényleges adatok már most eltérnek: 20%-kal magasabb a fogyás (23.000 fő kontra 13.000 fő), mint a kimutatott. A magyarság tekintetében a kedvező becslés a fogyásra 34.000 fő, a kedvezőtlen pedig 60.000 fő. Így várhatóan a magyarok száma 460–490.000 lesz a népszámlálási adatokban. A következő előadó **Salat Levente**, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Politika-, Közigazgatás- és Kommunikációtudományi Karának docense volt, aki „Az erdélyi magyar felsőoktatás kihívásai a nemzetállami logikák felerősödésének a kontextusában” címmel tartott előadást. Az előadó részletesen bemutatta, hogy a 12 erdélyi magyar nyelvű felsőoktatási intézmény hány helyszínen milyen hallgatói és oktatói létszámokkal működik. Az erdélyi magyar felsőoktatás szerkezetéről elmondható, hogy a társadalom- és a bölcsészettudományok komoly túlsúlyt képviselnek, s ez hosszú távon nem fenntartható. Az előadó álláspontja szerint alapvetően jövőkép kellene a fiatalok számára, a szakkínálat fogyatékoságait orvosolni kellene, hogy a magyar fiatalok a létező magyar nyelvű képzést legalább olyan jónak tartsák adott szakterületen, mint a román nyelvűt. Az önálló magyar tanítási nyelvű állami egyetem létrehozásának nemcsak a román ellenállás az akadálya, hanem az elmúlt húsz év fejlődése, vagyis az, hogy a magyar állam támogatásával létrejött a Sapientia Egyetem. Ennek kapcsán át kellene gondolni, hogy ez nem menti-e fel a román államot a magyar kisebbséggel szembeni kötelezettsége alól. További kihívások elé állítják a magyar nyelvű felsőoktatást a demográfiai adatok: becslések szerint 2020-ra mintegy 40%-kal fog csökkenni a magyar nyelven érettségizők száma. A minőségre és az intézményi kultúrára kell tehát a hangsúlyt helyezni, hiszen az e területen is érvényesülő piaci logika kényszerpályára állítja a magyar nyelvű felsőoktatást is; miközben tisztán kell látni, hogy a román oldalt a román nemzetpolitika, a magyar oldalt a magyar nemzetpolitika határozza meg. **Dávid László** a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem rektora egyetértett az előző előadóval abban, hogy fenn kell tartani az önálló magyar nyelvű felsőoktatási intézmény létrehozásának igényét a román állammal szemben. Megerősítette, hogy valóban aránytalan a magyar nyelvű felsőoktatás szerkezete: a társadalomtudományok és a bölcsészet túlsúlyban vannak. A helyzet rendezéséhez mindenképpen szükség van külső, politikai akaratra, és belső, egyetemen belüli szándéokra. Dávid László reményét fejezte ki, hogy 5–10 éven belül létrejöhet a magyar felsőoktatási intézmények szövetsége. A Sapientia EMTÉ-ről szólva elmondta, hogy a 2001-ben létrehozott magánegyetem a magyarul tanulók 25%-át képezi négy helyszínen, és az intézmény a tudományos teljesítményt mérő adatok alapján a huszadik, a magánegyetemek között pedig az első helyen áll Romániában. Az intézmény akkreditációja már megtörtént, törvény általi létrehozása rövidesen várható. **Orosz Ildikó**, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola elnöke arról beszélt, hogy hogyan alakult az ukrainai nemzeti és nemzetiségi oktatás helyzete a függetlenség első két évtizedében. Röviden vázolta a magyar kisebbség főbb jellemzőit Ukrajnában, majd bemutatta az elmúlt húsz év kisebbségekkel és oktatással kapcsolatos jogalkotási folyamatait. Ennek kapcsán kirajzolódott a Szovjetunióban kisebbségben élt ukrán nemzet öntudatra ébredése, és a jelenlegi felvételi rendszer bemutatásán keresztül az is, hogy elfelejtette a kisebbségi lét nehézségeit. A többség kisebbséggel szemben alkalmazott hatalomgyakorlási technikáit azonban nem felejtette el, és

azokat alkalmazza immár a saját kisebbségeivel szemben: az 1996-os alkotmányban nem szerepelnek a kisebbségek, az 1997-ben bevezetett multikulturális oktatási koncepció értelmében a fő cél az ukrán mentalitás kialakítása, az ukrán nemzeti érzés kibontakoztatása.

A II. szekció csütörtök délelőtti ülésén elsőként **Cserniczkó István**, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola rektorhelyettese tartott előadást az ukrainai oktatáspolitikai törekvésekről és a kárpátaljai magyar főiskola működéséről. Az ukrainai oktatáspolitikai irányát meghatározó legfontosabb tényező Ukrajna 1991-es függetlenné válása, melynek következtében összetett nyelvi helyzetet örökölt a Szovjetuniótól. Az eltérő történelmi fejlődésen átesett régiók lakossága eltérő etnolingvisztikai helyzetben van. Ukrajnában a többségi és kisebbségi politikai elit céljai nem esnek egybe. Az oktatás (s részeként a felsőoktatás) a politikai elit társadalompolitikai céljai megvalósításának egyik legfontosabb eszköze. Az államhatalom egyik legfontosabb törekvése az ukrán nyelv államnyelvvé tétele. 2008-tól valamennyi felsőoktatási intézményben kötelező ukrán nyelvből felvételi vizsgát tenni. Ugyanakkor, bár erre az állam törvényi garanciát vállalt, a függetlenség 18 éve alatt sem teremtette meg a feltételeket az államnyelv eredményes elsajátításához. A Rákóczi Főiskola ezen folyamatok következtében számos kihívással áll szemben. Az egyik ilyen kihívás az országos demográfiai hullámvölgy. Az ukrán nyelv alacsony színvonalú oktatása miatt a kárpátaljai magyar nyelvű felsőoktatási intézményekben párhuzamosan ukrán nyelvi képzést is kell biztosítani a hallgatók számára. A főiskola akkreditációs nehézségekkel is szembesül. Nagy nehézséget okoz a folyamatos belpolitikai bizonytalanság is. A kárpátaljai magyar oktatási rendszer teljes függőségben van az erősen centralizált ukrainai oktatási struktúrától, s ez a függőség egyben kiszolgáltatottságot is jelent. **Papp Z. Attila**, a Miskolci Egyetem BTK Szociológiai Intézet docense és az MTA Kisebbségkutató Intézet tudományos munkatársa a romániai magyar oktatás helyzetének ismertetése során utalt a legfontosabb demográfiai folyamatokra, majd ismertetette a román oktatási rendszer jogi hátterének legfontosabb elemeként számon tartott, 2010. január 10-én elfogadott új oktatási törvény hatásait. A közoktatásban erős decentralizációs folyamat megy végbe, kompetencialapú oktatást vezettek be, az anyanyelvű oktatás kiteljesedése figyelhető meg. A felsőoktatásban csakúgy, mint a közoktatásban, a normatív finanszírozás jellemző, valamint a „multikulturális egyetem” megvalósításának célkitűzése. Papp Z. Attila ismertetette a legújabb PISA kutatások adatait is. Az oktatásstatisztikai adatok elérhetősége sokat segít az oktatáspolitikai kialakításában, nagyon fontos a nemzetközi mérésekben rejlő lehetőségek kihasználása. Az előadó hangsúlyozta, hogy a magyar nyelvű románok oktatási integrációja kiemelten fontos, egyrészt gazdasági, másrészt kisebbségpolitikai szempontból. **Gábrity Molnár Irén**, a szabadkai Magyarorsággkutató Tudományos Társaság elnöke a vajdasági magyar nyelvű (felső)oktatás helyzetéről és esélyeiről beszélt. Hangsúlyozta, hogy a vajdasági magyar közösség számára nagyon fontos minőségében európai kompatibilissé tenni az anyanyelvi alapokon nyugvó, széleskörű képzési rendszert. A kisebbségben élő, számában fogyatkozó magyarság számára a folyamatos tudás-szerzés és a tudásalapú gazdasági tevékenység felvállalása az egyetlen, még rendelkezésre álló kitörési/megmaradási lehetőség. Van esély egy megújított értelmiségi és polgári középosztály és szakmai elit réteg újrateremtésére, miközben egy átfogó, a vajdasági magyarság egészét megcélzó tudásmenedzsment-koncepció eredményesen motiválná a széleskörű közösségi identitásépítést, a többletteljesítmény-vállalási készséget. Vajdasági kérdéssel foglalkozott a következő előadó, **Czékus Géza** is. Az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karának dékánhelyettese „Magyar nyelv a vajdasági felsőoktatásban” című előadásában a szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar munkájáról számolt be. Röviden összefoglalta a magyar nyelvű tanítóképzés történetét.

Szerbiában 1993-ban nyílt lehetőség a felsősokú magyar nyelvű tanítóképzés bevezetésére. Az intézmény 2006-ban önállósult, addig a zombori intézmény kihelyezett tagozataként működött. A főiskola elsősorban magyarországi támogatások segítségével működik, ezen kívül tartományi támogatást is kap a Főiskola, illetve Szabadka község is a fenntartók közé sorolható. Czékus Géza hangsúlyozta, hogy intézményük kiemelkedő szerepet játszik a magyar szellemiség ápolásában: a Kar hivatalos nyelve a magyar, a hallgatóknak rendszeres anyaországi látogatásokat és csereprogramokat, magyar vonatkozású rendezvényeket, színházi előadásokat, filmvetítéseket, összejöveteleket szerveznek. A Főiskolán számos magyar és magyar vonatkozású tantárgyat lehet tanulni, rendszeresen adnak ki magyar nyelvű tankönyveket, évkönyveket, konferencia-köteteket és egyéb kiadványokat. „Magyar nyelvű felsőoktatás – magyar nyelv a felsőoktatásban a Kárpát-medence nyugati peremén és azon is túl” című előadásában **Szoták Szilvia**, az alsóőri Imre Samu Nyelvi Intézet elnöke három külföldi egyetem magyar nyelvű oktatási tevékenységét és tudományos munkáját mutatta be. A Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Karának magyar nyelv és irodalom tanszéke 1981 óta működik. Ez az egyik legkisebb hungarológiai műhely a világon. Sajnos a létszám folyamatosan csökken, ezért a tanszéket a bezárás fenyegeti. A Bécsi Egyetem Bölcsészettudományi Karának európai és összehasonlító nyelv és irodalom tanszékének finnugor szakiránya főleg a burgenlandi magyarok számára képez tanárokat. A Zágrábi Egyetem hungarológia tanszéke 1994-től működik három főállású és három vendégoktatóval. Az előadó kitekintést nyújtott a Kárpát-medencén túlra is és megállapította, hogy a hungarológiai képzés iránti megnövekedett érdeklődés háttérében a határon túli magyarság lélekszámának növekedése áll.

A II. szekció résztvevői ajánlásokat is megfogalmaztak. Eljött az idő, hogy a szomszédos államok politikája figyelembe vegye és segítse a külföldi magyarok képzését, oktatását. Ennek megteremtődtek a jogi keretei is. A magyar nyelvű felsőoktatás helyzete nem mindenhol egyforma, a legkevésbé kedvező Ukrajnában, a legpozitívabb pedig Romániában. A határon túli magyar nyelvű oktatás égető problémája, hogy a hallgatók száma egyre csökken és kérdés, hogy a magyar nyelvű képzésben részesült hallgatóknak megfelelőek-e az esélyeik a munkaerőpiacon való részvételre. A környező országokból érkezett előadók mind egyetértettek abban, hogy súlyos dilemmát jelent: vajon tekinthető-e az anyaország számára értékesebbnek a magyar nyelvű felsőoktatási intézményben végzett hallgató annál a hallgatónál, aki az állam nyelvén oktató intézményben végez? További dilemmát jelent, hogy a magyar állam támogat ugyan magánegyetemeket, de a határon túl élő magyar kisebbségi közösségek nem mondhatnak le arról a jogos igényükről, hogy az állam biztosítsa a kisebbségi felsőoktatási intézmények működését.

„**A kutatások eredményeinek hasznosítása az oktatásban**” címet viselő, III. szekció üléseit **Kovács László**, az Eszterházy Károly Főiskola Tanárképzési és Tudástechnológiai Kara Kisebbségtudományi Tanszékének docense vezette. **Estefánné Varga Magdolna**, az Eszterházy Károly Főiskola Tanárképzési és Tudástechnológiai Karának dékánja „Inkluzív nevelés a közoktatásban” című előadásában elmondta, hogy az inkluzív nevelés fogalma, a befogadó szemlélet megjelenése a '90-es években az oktatáspolitikát új kihívások elé állította. Az 1994-ben aláírt UNESCO Egyezmény kimondja, hogy az inklúzió emberi jog, minden tanulónak azonos státuszt kell biztosítani, a közoktatásból senki sem zárható ki a hátrányos helyzete miatt. Az együttnevelésnek, a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának gyakorlati megvalósítására Magyarországon először 1993-ban adott lehetőséget a Közoktatási Törvény. Az együttnevelés vállalása, az inklúzió megvalósítása a többségi közoktatási intézmények olyan jellegű nevelő-oktató-fejlesztő tevékenysége, amely biztosítja a sajátos nevelési igényű tanulók számára a személyi és tárgyi feltételek meglétét. Az inkluzív nevelés

megvalósítása a közoktatásban létrehozta azt az igényt, hogy a közoktatásban dolgozó pedagógusok és a tanárképzésben részt vevők megfelelő szakértelmet szerezzenek. Végezetül az előadó bemutatott egy halmozottan hátrányos helyzetű, valamint sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztésére irányuló TÁMOP pályázati együttműködést, amelyet a Főiskola egy Nógrád megyei iskolával közösen valósított meg. **Szita Szabolcs** a **Nyugat-magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar Szakmai Továbbképző Intézetének professzora** „Együttélés, üldöztetés, holokauszt. Az oktatás feladatai” címmel megtartott előadásában felhívta a figyelmet a tanár-továbbképzési tanfolyamok néhány fontos tapasztalatára. Hangsúlyozta, hogy a romák és a többségi társadalom viszonyának, a történelmi együttélés históriájának igényes feltárásával és feldolgozásával lehet és kell is az előítéletes gondolkodás, a kirekesztés ellenében tenni. A 90-es évek óta a történészek egyre több tényt tárnak fel a romák deportálásáról. Ezeket az újabb ismereteket szükséges beépíteni a közoktatás anyagába. Szita Szabolcs ismertette a 2001-ben megjelent, „Együttélés, üldöztetés, holokauszt” című, első magyarországi tanári kézikönyvet, amely segédletet jelent a Holokauszt témájának tanításához. Mint mondotta, sokrétűek az oktatási feladatok a hátrányok leküzdésében, a roma önismeret fejlesztésében és az integrációs folyamat előmozdításában. Ígéretes kezdeményezéseknek lehetünk tanúi a Nyugat-magyarországi Egyetemen (1998-ban megtörtént „A Holokauszt téma pedagógiai feldolgozásának elméleti és gyakorlati kérdései” c. képzés akkreditációja). Ezt követően **Bogárdi Tünde** szociálpedagógus, a Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti Karának posztgraduális hallgatója „Közösségi identitás-elemek a cigány, a székely és a magyar népmesékben” címmel tartott előadást, amely sajátos színfoltot jelentett az előadások sorában. Az előadó ismertette kutatását, amelyet 240 népmese tartalomelemzése alapján végzett. A kutatás a mesékben megnyilvánuló értékrendbeli különbségek vizsgálatára, a közösségek differenciáltabb vizsgálatára és a közösségi funkciókra vonatkozó tartalmak elemzésére irányult. Az előadó magyar, székely és cigány népmeséket elemezve azt a következtetést vont le, hogy a népmesék erősítik valamely közösséghez való tartozást. A tartalomelemzés során arra az eredményre jutott, hogy a különböző cigány (romungro, oláh, beás, erdélyi cigány) népmesékben a saját etnikai identitás negatívabban jelenik meg, mint a többi népmesében, s a cigány népmesék egyértelműen felnőtteknek és nem gyermekeknek szólnak. **Kovács László**, az Eszterházy Károly Főiskola Tanárképzési és Tudástechnológiai Kara Kisebbségtudományi Tanszékének docense az Egerben élő görög kisebbségről szólva elmondta, hogy Eger város történetében, kultúrájának és mindennapjainak alakulásában már évszázadokkal ezelőtt jelentős szerepet játszottak – más nemzetiségek mellett – a görögök. A Főiskolán megalakult Kisebbségtudományi Tanszék elsődleges feladatának tekinti, hogy feltárja, összegyűjtse és bemutassa a városban, illetve a régióban élő kisebbségek történelmét, kultúráját. Az előadó röviden felvázolta a magyarországi görög közösség történetét. A szekció első ülésének záró előadását **Bárdos Jenő**, az Eszterházy Károly Főiskola professzora tartotta a Snétberger Zenei Alapítvány működéséről. Az előadó a Snétberger Alapítványról szóló rövid dokumentumfilm bemutatása után részletesen ismertette az alsóörsi úttörőtábor helyszínén, a Norvég Alap és a Magyar Köztársaság támogatásával felépített zenei tábor működését, amelynek célja, hogy segítse a kiváló zenei tehetségű roma fiatalok képességeinek kibontakozását, neves művésztanárok bevonásával. A 12 hetes kurzusok folyamán nyelvi és számítástechnikai képzésben is részesülnek a résztvevők, akiknek fejlődését mentorok is segítik.

A III. szekció másnap délelőtti ülésén elsőként **Ludányi Ágnes**, az Eszterházy Károly Főiskola Tanárképzési és Tudástechnológiai Karának dékánhelyettese tartott előadást az egri szociálpedagógus-képzés és a kisebbségi közösségekkel való kapcsolat lehetőségeiről és összefüggéseiről. Az előadó elmondta, hogy a szociálpedagógusok képzésében kifejezetten

kisebbségekre vonatkozó program nincs. A szociálpedagógus szakma a gyermekeknek és az ifjúkorúaknak azokra a deficitjeire válaszol, amelyek társadalmi, szociális és pszichológiai státuszukból vezethetők le. A kisebbségi hovatartozásnak vannak pszichés hatásai az adott státuszhoz kapcsolódóan, de a szakma ezzel másodlagosan, a pszichológiai megközelítés keretében foglalkozik. **Bindorffer Györgyi**, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosa Hivatalának tudományos munkatársa „Nemzetiségi oktatás a statisztika és az identitás szemszögéből” címmel tartott előadást. Az előadó a 2001. évi népszámlálási adatok nemzetiségi bevallási adatait hasonlította össze azokkal a magukat nemzetiséginek valló szülői adatokkal, amelyeken ma Magyarországon a nemzetiségi oktatás alapszik. Az adatok alapvető ellentmondásokat tükröznek; előfordul, hogy több tanuló vesz részt nemzetiségi oktatásban, mint ahányan az adott nemzetiséghez sorolták magukat. Az előadó szerint oktatási etnobiznisszel állunk szemben. Az identitás szociálpszichológiai és tudásszociológiai kategóriája pusztán politikai kategóriává vált vajon? Milyen kisebbségi identitásra nevelhet az a nemzetiségi iskola, ahova tömegével járnak a nemzetiséghez nem tartozó tanulók, és tanítanak nem anyanyelvű és nem a nemzetiséghez tartozó tanárok? A kérdésekre adott válaszokból kiderül, hogy a kisebbséghez tartozás nem határozható meg; az identitás megválasztása nem csupán szituatív, de a kisebbségi önkormányzatok megjelenésével az anyagiak által meghatározottan érdekorientált. A kisebbségi önkormányzatok számára az iskola presztízskérdés, de mind szakmailag, mind anyagilag alkalmatlanok a fenntartására, a települési önkormányzatok pedig a nem címzetten érkező kisebbségi normatívát kontrollálatlanul költik el. A tanárok képzése és továbbképzése megoldatlan, hiányoznak a nemzetiségi tankönyvek és a tanfelügyelet. A vizsgálati eredmények a rendszer átalakítását, formai megújítását és tartalmi gazdagítását sürgetik. A következő előadó **Fórika László**, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosa Hivatalának főosztályvezető-helyettese volt, aki a kisebbségi nevelésre-oktatásra vonatkozó szülői igénybejelentő nyilatkozatok problematikájával foglalkozott. Az előadó szerint a nemzetiségi oktatást nem a kereslet, hanem a kínálat határozza meg. A kisebbségi oktatást a szülők 20–50 %-a a megszerzhető idegennyelv-tudás miatt igényli. Azt intézmények és az intézményfenntartók az igényjogosultság kérdését alapvetően anyagi okok miatt nem firtatják, a kérdéskörre vonatkozó jogszabályok sem adnak egyértelmű eligazítást. Ennek következtében az igénybejelentő nyilatkozatokban általában nem jelenik meg tartalmi elemként a kisebbségi hovatartozásra való hivatkozás. A szekció utolsó előadója, **Mogyorósi Zsolt**, az Eszterházy Károly Főiskola Tanárképzési és Tudástechnológiai Kar Neveléstudományi Tanszékének adjunktusa „Pedagógusok a hátrányos helyzetű tanulók integrációjáról és egyes nevelési tévhitekről” című előadásában egy kérdőíves vizsgálat eredményeiről számolt be. A kutatás a mintában szereplő tanárok gondolkodását próbálta feltérképezni az integrációs, illetve szegregációs oktatási programokkal kapcsolatban. Az eredmény azt mutatja, hogy a pedagógusok többsége a szegregációs megoldásokat tartotta eredményesebbnek a cigány tanulók nevelésében. Az iskolai integráció hívei a szignifikáns hozzáadott értéket előállító iskolák pedagógusai közül, a vezetők csoportjából, valamint a HEFOP-pályázatokban részt vevő innovációs csoportokból kerültek ki.

A III. szekció résztvevői ajánlásokat is megfogalmaztak, amelyeknek az értelmében kiemelt feladata a felsőoktatásnak a szemléletváltás alakítása a jövőendő és a már a pályán dolgozó pedagógusok esetében, különös tekintettel az inkluzív megközelítés elterjesztésére. Az inkluzív szemléletű pedagógiai munkában kiváló lehetőségek rejlenek a különböző kisebbségekhez tartozó gyermekek még eredményesebb nevelésére, oktatására. Különösen fontos ez a szemlélet a roma tanulók hatékonyabb társadalmi integrációjának megvalósításához. Fontos feladata a felsőoktatásnak, különösen a pedagógusképzéssel foglalkozó intézményeknek, hogy kurzuskínálatukban minél szélesebb körben jelenjenek meg

a kisebbségi közösségek alaposabb megismerését segítő tanegységek. Kiemelt feladatként kell kezelni a témával kapcsolatos kutatások esetében a kisebbségi közösségek és többségi társadalom viszonyának, a történelmi együttélés históriájának igényes feltárását és feldolgozását. A feltárt eredmények segítségével jól megmutatható, hogy miképp lehet és szükséges az előítéletes gondolkodás, a kirekesztés ellenében tenni.

„Az oktatás szerepe a romák integrációjában” címet viselő, IV. szekció ülésén **Bábosik István**, a Kodolányi János Főiskola Neveléstudományi Tanszékének vezetője elnökölt. A szerdai szekció első előadását „Cigány diákok a felsőoktatásban” címmel **Forray R. Katalin** egyetemi tanár, a Pécsi Tudományegyetem Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskolájának vezetője tartotta. Az előadó elmondta, hogy a Pécsi Tudományegyetem több mint egy évtizede működtet egyetemi alapképzést, felsőfokú képzést, romológia szakos tanárképzést, és doktori képzésükben is részt vesznek cigány, roma hallgatók. Az előadásban beszélt a Tanszék munkájának tapasztalatairól, gondjaikról és sikereikről. A szegregáció elleni küzdelemben nagy szerepe volt 2002 után az integrációs hálózat kialakításának és az inkluzív oktatás megvalósításának. Forray R. Katalin áttekintést adott a magyarországi romológiai képzésekről is (programtámogatások az általános iskolában; Gandhi Közalapítványi Gimnázium – Pécs, Dr. Hegedűs T. András Gimnázium – Szolnok, PTE tanítóképzés, doktorképzés). Az előadó beszélt a felsőoktatásban részt vevők számára elérhető egyéb támogatási formákról is (roma szakkollégiumok, alapítványok). **Szalai Júlia**, az MTA Szociológiai Kutatóintézetének tudományos tanácsadója „Az esélyegyenlőség megfosztott esélyei: a roma gyerekek iskolai szegregációjának társadalmi felhajtóerői” című előadásában arról beszélt, hogy a korábbi, integrációra irányuló oktatáspolitikával ellentétben napjainkban egyre inkább megvalósul a hazai közoktatásban az etnikai szegregáció. Ennek okait elemezve Szalai Júlia arra a következtetésre jutott, hogy a romák elkülönítésére irányuló folyamatok hátterében a többségi társadalom tartósult bizonytalanságaira válaszul született státusz-rekonstrukciós eljárások állnak. Ezek az eljárások a roma fiatalok kirekesztését az oktatás hagyományos eszközeinek átértelmezésével az iskolarendszer strukturális elemévé emelik. A következő előadó, **Nahalka István**, az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Oktatáseméleti Tanszékének docense szintén a roma gyermekeknek az integrációjáról beszélt. Az előadó tényadatokkal igazolta, hogy a magyar közoktatás szélsőségesen szelektív rendszer, ahol a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek az iskolák egy kis részében különösen koncentráltan vannak jelen, miközben a tanulmányi eredményességük radikálisan gyengébb a társaikénál. Elmondta, hogy a magyar közoktatás az OECD országok viszonylatában a tehetségnevelésben sem mutathat fel kiemelkedő eredményeket. Feltételezése szerint ennek az az oka, hogy a tehetséggondozásnak szűk a bázisa a szegregáció miatt. Ugyanakkor nem a szegregáció az elsődleges forrása az esélyegyenlőtlenségnek, hanem az, hogy a pedagógiai gyakorlat nem képes kezelni a gyermekek közötti (hozott) különbségeket. A szekció felkért hozzászólójaként **Orsós Anna**, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Romológia és Nevelésszociológia Tanszékének vezetője arról beszélt: minden, a pedagógusképzésben részt vevő képzési helyen szükség volna arra, hogy a hallgatók részesüljenek romológiai képzésben; így jobban tudnák kezelni a közoktatásban tanuló roma fiatalok szociális és kulturális másságát. A cigány nemzetiségi közoktatással kapcsolatban elmondta, hogy hiányoznak a cigány nemzetiségi képzés feltételei: nincs cigány nyelvtanár-képzés, és a népismeret oktatásának sem feltétele a romológiai végzettség. A másik felkért hozzászóló, **Csovcsecs Erika**, a Csányi Alapítvány pedagógiai szakértője elmondta: az iskola feladata elsődlegesen az életre való felkészítés

kellene, hogy legyen. Rámutatott, hogy ha az oktatáspolitikai iránya nem változik, a cigány gyerekek további hátrányokat fognak szenvedni.

A IV. szekció csütörtök délelőtti ülésén **Havas Gábor** szociológus, az MTA Szociológiai Kutatóintézetének nyugalmazott főmunkatársa „Az integrációs oktatáspolitikai dilemmái” című előadásában egy – Zolnay Jánossal közös – tanulmánya alapján a 2002 és 2010 közötti oktatási integrációs törekvések eredményeit és kudarcait mutatta be. Az előadó hangsúlyozta: meggyőződése, hogy az integráció az eredményes oktatásnak önmagában nem elégséges, de szükséges előfeltétele, bár sokan úgy gondolják, a jó pedagógiai módszerek alkalmasak lehetnek az integráció „kiváltására”. Az előadó úgy vélte, hogy a szegregáció összességében nem csökkent, hanem inkább erősödött a vizsgált időszakban: a felkeresett iskolák szinte mindegyikében több volt a cigány tanuló, mint a halmozottan hátrányos helyzetű tanuló. (A jobb társadalmi helyzetű cigány tanulókat is érinti tehát a szegregáció.) A kutatás igazolta továbbá azt az előfeltevést, hogy a szegregáció más hátrányokkal is együtt jár: minél több a roma gyermek egy iskolában, annál rosszabbak az oktatás személyi és tárgyi feltételei. Havas Gábor hangot adott annak a meggyőződésének, hogy társadalmi integráció nélkül lehetetlen feladat az iskolai integráció. A délelőtti szekció második előadását **Torgyik Judit**, a Kodolányi János Főiskola Neveléstudományi Tanszékének helyettes vezetője tartotta „Nemzetközi törekvések a cigányság oktatásának fejlesztése terén” címmel. Az előadó bemutatta az elmúlt évek fejlesztési irányait, törekvéseit a cigány gyermekek oktatása terén. Vázolta az oktatási stratégiák európai uniós történetét, bemutatta a vonatkozó dokumentumokat és támogatási alapokat. Ismertette, hogy milyen törekvések tapasztalhatóak Európa-szerte a romák oktatásával összefüggésben. E körben különösen jelentősek az extra-curriculáris foglalkozások, az előkészítő osztályok, a mentor-hálózat és a szülőkkel való együttműködés megerősítése. Fontos továbbá a pedagógusok felkészítése, az asszisztensek, más segítők alkalmazása, valamint a szociális és egyéb támogatások célzott nyújtása az oktatásban való részvétel megerősítése érdekében. **Kállai Gabriella**, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet tudományos munkatársa „Közvélekedések az integrációról” címmel tartott előadásában egy kutatás tapasztalatairól számolt be. Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézetben 2009-ben végzett kutatás során azt vizsgálták, hogy a közvélemény és az érintett szülők mennyiben tudnak azonosulni az oktatási integráció célkitűzéseivel. Kinek nyújt előnyöket és kik számára jelent hátrányt az integráció? A kutatás során 1600 felnőttet és 299 szülőt kérdeztek meg. A társadalmi egyenlőtlenségek közismerten megjelennek, és egyre erősödnek az oktatás területén is. Jól mutatja ezt, hogy úgy tűnik, a lakosság körében nem is elvárás az oktatási rendszerrel szemben a hátrányok kompenzálása: a válaszadók 72%-a a gyenge tanulói teljesítmény fő okaként a gyerekek képességeit jelölte meg, és csupán 37%-uk tulajdonított jelentőséget a tanítás módszereinek. A kutatás eredményei alapján az a kép rajzolódik ki, hogy a magyar társadalom alapvetően kevésbé pártolja az integrációs törekvéseket. Árnyalja ezt a megállapítást, hogy a szülők kedvezőbben ítélik meg az integrációs intézkedéseket, mint a válaszadók más csoportjai. A szekció felkért hozzászólói közül **Csillei Béla**, a Dr. Hegedüs T. András Szakiskola, Középiskola, Általános Iskola és Kollégium igazgatója az iskolában folyó munkáról beszélt. Az iskolának ez a 16. tanéve, a tanítás annakidején 60 gyermekkel kezdődött, jelenleg 342 diák jár az intézménybe. A tanulók körülbelül fele cigány származású. Az intézmény alapelve, hogy a felzárkózás, a tehetséggondozás és az integráció csak együttesen vezethetnek eredményre. A diák-központú munkának is köszönhetően évente 20–30 diák teszi le az érettségi vizsgát. A következő hozzászóló **Orsós János**, a Dzsaj Bhím közösség elnöke volt. Orsós János hangsúlyozta: az integráció kudarcát jelzi, hogy úgy tűnik, jelenleg csak speciális tanoda-programok és alapítványi oktatási intézmények keretében érhetőek el sikerek a roma tanulók oktatásában. Ha valóban működne makro-szinten az oktatási integráció, akkor nem lenne szükség speciális

programokra (mint például a Dzsaj Bhím közösség által működtetett Dr. Ambédkár Iskola). Jelenleg azonban a speciális programok a fennmaradásért küzdenek, eredményességük ellenére is. Orsós János hangsúlyozta: a legnagyobb probléma a társadalmi integráció hiánya; előfordul, hogy egyazon település „két társadalomra” szakad, gyakran még a hasonló életkorú gyermekek sem ismerik egymást, így esély sincsen a párbeszédre. Nem kérdés azonban: az egyetlen út az integráció.

A IV. szekció résztvevői ajánlásokat is megfogalmaztak, amelyek értelmében valamennyien támogatják az integrációs folyamatok továbbfejlesztését a közoktatás és felsőoktatás területén. A roma családok szocializációs és szociális hátrányaiból fakadó deficiteket az oktatás hivatott kompenzálni. Ennek érdekében az iskola fel kell, hogy vállaljon prevenciós, szabadidő-szervezői, korrekciós, felzárkóztató, tehetséggondozó, tehetségfejlesztő, reszocializációs feladatokat is. Az iskolának tehát ismeretközvetítő intézményből multifunkcionális intézménnyé kell válnia, ehhez pedig a leendő pedagógusokat is a többrétű feladatmegoldásra kell felkészíteni, továbbá az iskolai pedagógus-testületeket ki kell egészíteni megfelelő asszisztensi körrel. Az iskola tevékenységrendszeréből kirekeszteni senkit nem szabad, mivel tevékenység és feladatok nélkül nincs személyiségfejlődés. A pedagógusképző intézményekben a roma tanulókkal történő empatikus és szakszerű bánásmódra való felkészítés érdekében romológiai ismeretek oktatását szükséges bevezetni.

A konferencia első napjának zárásaként **kerekasztal-beszélgetésre** került sor az oktatáspolitikai aktuális kérdéseiről. A kerekasztal-beszélgetés során nem volt alkalom többoldalú szakmai vita lefolytatására, mivel a kormányzat képviselői nem tudtak időt szakítani a részvételre, bár a konferencia szervezői hónapokkal a rendezvény megtartása előtt felkérték a különböző kormányzati hivatalokat (NEFMI, Oktatási Hivatal) az együttműködésre. A kerekasztal résztvevői mindazonáltal rendkívül tartalmas és megtermékenyítő eszmecsere-t folytattak az oktatáspolitikai aktuális kérdéseiről. A beszélgetést **Falus Iván**, az Eszterházy Károly Főiskola Észak-Magyarországi Regionális Pedagógusképzési Kutató- és Szolgáltató Központ főigazgatója vezette, résztvevői pedig Boreczky Ágnes (ELTE), Hauser Zoltán (EKF), Hiller István (volt oktatási miniszter), Katona György (NYME) és Radó Péter (Expanzió Humán Tanácsadó Kft.) voltak.

Radó Péter azt hangsúlyozta, hogy az iskolától nem várható el egész társadalmi makrocsoportok státuszának megváltoztatása. Az egyéni mobilitási csatornákat azonban meg tudja nyitni, ezért az egyéni igényekhez alkalmazkodó oktatásra van szükség. Fontos, hogy az oktatáspolitikai célcsoportjai képesek legyenek igényeiket megfogalmazni. **Katona György** a mentorálás általános bevezetésének szükségességéről beszélt. **Hauser Zoltán** a kisebbségi identitás megélésének nagyszerű érzéséről beszélt, és örömét fejezte ki, hogy a Főiskolán megalakult és jól működik a Kisebbségtudományi Tanszék. **Hiller István** hangsúlyozta, hogy az elmúlt 20 év során az egymást követő kormányok az oktatáspolitikai irányvonalát alapvetően nem változtatták meg, s egymás eredményeire próbáltak építeni, még ha voltak is hangsúlyeltolódások. A mai helyzetről sajnos ez nem mondható el. Fontos, hogy az oktatáspolitikát a kisebbségi identitást valóban megélik igényei határozzák meg. **Boreczky Ágnes** családkutatásainak eredményeit ismertette annak a nézetének adott kifejezést, hogy a roma családok számára is érték és cél a tanulás, de a perspektívájuk nem terjed tovább a szakmaszerzésre vonatkozó lehetőségnél. Mint mondotta, a még oly kitűnő kutatásoknak semmi nyomuk nincs az oktatáspolitikában; sem a pedagógusképzésben, sem a pedagógiai gyakorlatban nem érvényesülnek a kutatások eredményeire épülő gyakorlatok. A beszélgetés résztvevői megegyeztek abban, hogy csak szakmailag átgondolt, racionális lépésekkel lehet és érdemes változtatni az oktatás jelenlegi szerkezetén.

A konferenciát **záró plenáris ülésen** előbb a négy szekcióvezető ismertette a szekcióülések munkája nyomán megfogalmazott ajánlásokat (lásd az egyes szekciók munkájának bemutatásánál). Ezt követően Kállai Ernő ombudsman megköszönte a konferenciát szervező intézmények támogatását, valamint a résztvevők lelkes és érdemi közreműködését, továbbá a konferencia szervezésében tevékenyen részt vevő kollégák munkáját. Végezetül Kállai Ernő felhívta a figyelmet a „Társadalmi Együttélés. A kisebbségi lét dimenziói” címmel most alapított interdiszciplináris internetes folyóiratra (www.tarsadalmiegyutteles.hu), és reményének adott hangot, hogy a folyóirat 2012-ben megjelenő tematikus számai a konferencia előadásai alapján születő tanulmányokat is tartalmazzák majd.

A konferencia honlapja, ahol további részletek olvashatóak:

<http://kisebbssegikonferencia.ektf.hu/>

A konferencián elhangzott előadások megtekinthető videofelvételei:

<http://kisebbssegikonferencia.ektf.hu/videofelvetelek>

A beszámolót Osvát Anna készítette

OSVÁT ANNA

A Társadalmi Együttélés szerkesztője,

Titkársági referens, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

Osvat@ajbh.hu

Az ELTE BTK francia-könyvtár szakán végzett. Pályáját a Corvina Kiadóban kezdte, ahol 1982 és 1994 között korrektorként és kéziratelőkészítőként dolgozott. Ezt követően több évig egyéni vállalkozóként műfordítói és szerkesztői munkát végzett. 2001 és 2011 között az MTA Kisebbségkutató Intézetében dolgozott tudományos ügyintézőként. Jelenleg az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalában Kállai Ernő titkárságán dolgozik, mint titkársági referens.